

แนวทางการออกแบบพระอุโบสถ
: กรณีศึกษา วัดเสารงทอง จังหวัดลพบุรี

นายพิสิฐ พิณจันทร

ศูนย์วิทยพักร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2547

ISBN 974-17-5057-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DESIGN GUIDELINES FOR THE BUDDHIST TEMPLE
: A CASE STUDY OF WAT SAO THONG TONG,
LOP BURI PROVINCE

Mr. Pisit Pinijjan

ศูนย์วิทยพัทยากร

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture in Architecture

Department of Architecture

Faculty of Architecture Chulalongkorn University

Acedemic Year 2004

ISBN 974-17-5057-9

พิสิฐ พิณจันทร : แนวทางการออกแบบพระอุโบสถ : กรณีศึกษา วัดเสาชงทอง จังหวัด
ลพบุรี (DESIGN GUIDELINES FOR THE BUDDHIST TEMPLE : A CASE STUDY OF
WAT SAO THONG TONG, LOP BURI PROVINCE)

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ภิญญา สุวรรณศิริ, 206 หน้า. ISBN 974-17-5057-9

วัดเสาชงทอง จังหวัดลพบุรี เป็นวัดที่สถาปนาขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่ง
กรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 2199 – พ.ศ. 2231) มีที่ตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางเมืองลพบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปรากฏ
หลักฐานทางสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถาน ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคสมัยเดียวกันอีกหลายแห่ง ทั้งนี้
เนื่องจากสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังเมืองลพบุรี
เป็นช่วงระยะเวลาอันยาวนาน นอกจากจะทรงสร้างพระราชวังที่ประทับในเมืองลพบุรี สมเด็จพระนารายณ์
มหาราชยังทรงบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถานที่มีอยู่เดิม และทรงสถาปนาพระอารามขึ้นใหม่ในรัช
กาลของพระองค์ ในปัจจุบันโบราณสถานเหล่านี้ทำการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดยกรมศิลปา
กรและมีสภาพทรุดโทรมตามกาลเวลา รวมถึงพระอุโบสถวัดเสาชงทองที่มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่ ใน
การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้นอกจากจะทำการศึกษาและออกแบบพระอุโบสถและอาคารประกอบในวัดเสาช
งทองแล้ว จะทำการปรับปรุงผังบริเวณวัดขึ้นใหม่ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในวัดใน
ปัจจุบัน ดังจะได้กล่าวในบทต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการรังวัดในสถานที่จริงเป็น
หลัก โดยอาคารที่จะทำการศึกษาจะเน้นอาคารที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และ
ปรากฏอยู่ในเขตเมืองลพบุรี จำนวน 12 อาคาร จะมีการนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ
เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าอาคารต่างๆ ในเขตเมืองลพบุรี มีลักษณะทาง
สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์ของพื้นที่ซึ่งเกิดจากการเข้ามามีบทบาททางการเมืองของชาวต่างชาติ
อย่างมากในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และส่งผลกระทบต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม
และศิลปกรรม อันเกิดจากความร่วมมือของชาวต่างชาติเหล่านั้น เมื่อได้ผลสรุปของรูปแบบ
สถาปัตยกรรมในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในเขตเมืองลพบุรีแล้ว จะมีการนำมาใช้ในการออกแบบ
พระอุโบสถวัดเสาชงทอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับประวัติศาสตร์และรูปแบบสถาปัตยกรรมหรือ
โบราณสถานปรากฏอยู่ในเขตเมืองลพบุรี

ภาควิชา.....สถาปัตยกรรมศาสตร์.....

สาขาวิชา.....สถาปัตยกรรม .....

ปีการศึกษา.....2547.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

447 41880 25 : MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORD : BUDDHA'S TEMPLE / WAT SAO THONG TONG LOPBURI PROVINCE

PISIT PINIJJAN: DESIGN GUIDELINES FOR BUDDHIST TEMPLE : A CASE STUDY OF WAT SAO THONG TONG, LOP BURI PROVINCE. ADVISOR: ASSOCIATE PROFESSOR PINYO SUWANKHIRI. 206 PAGES. ISBN 974-17-5057-9

Wat Sao Thong Tong in Lop Buri Province was established during the reign of King Narai the Great of the Ayutthaya Period (1656 – 1688)and is located in the center of the province where architectural evidence from the same period has been found. The king preferred to stay in his palace, his favorite retreat, in Lop Buri Province for quite a long period at one time. In addition to his palace, he also renovated many important buildings and established a temple. At present, those buildings have been registered as historical sites by the Department of Fine Arts and are in a deteriorating condition through time. The assembly hall of Wat Sao Thong Tong, where there are monks staying, is in the same condition. This research aims to study and redesign the assembly hall and its peripheral buildings and to redesign the plan of the temple to solve the existing problems arising in the temple.

This research was mainly based on documents and information obtained from the actual survey of the sites. The 12 case study buildings are those built during the reign of King Narai the Great and located in the Muang District. All the data was analyzed and compared in order to make conclusions. It is found that those buildings are unique artistically and in their architectural style, resulting from the political influence of foreigners coming into Ayutthaya during that period. The architectural characteristics during such time were used to design the assembly hall of Wat Sao Thong Tong so that it was in line with the neighboring buildings of the same period.

Department.....Architecture.....
Field of study..Architecture.....
Academic year...2004.....

Student's signature...*Pisit Pinijjan*...
Advisor's signature...*Pinyo Suwankhiri*...
Co-advisor's signature...*P. Suwanakhor*...

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ณ
สารบัญแผนผัง.....	ด
สารบัญตาราง.....	ถ
สารบัญภาพลายเส้น.....	ธ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.4 ขั้นตอนการศึกษา.....	5
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	6
บทที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาโครงการ	
2.1 ความหมายและความสำคัญของพระอุโบสถ.....	7
2.2 รูปแบบผังพื้นพระอุโบสถและรูปแบบโอบเสมา.....	12
2.3 รูปแบบพระอุโบสถและพระวิหารในสมัยอยุธยา.....	22
2.3.1 สมัยอยุธยาตอนต้น.....	22
2.3.2 สมัยอยุธยาตอนกลาง.....	24
2.3.3 สมัยอยุธยาตอนปลาย.....	26
บทที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับจังหวัดลพบุรี	
3.1 วิวัฒนาการของจังหวัดลพบุรี.....	29
3.2 ลพบุรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	36
3.3 บทบาทของชาวต่างชาติในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	56
3.4 ความสำคัญของชาวเปอร์เซียและรูปแบบศิลปกรรมของชาวเปอร์เซีย.....	62
3.5 ความสำคัญของวัดเสาชิงช้าในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	68

บทที่ 4 รูปแบบสถาปัตยกรรมพระอุโบสถและพระวิหารในเขตจังหวัดลพบุรี

4.1 พระวิหารวัดพระศรีมหาธาตุ.....	71
4.2 พระวิหารวัดนครโกษา.....	78
4.3 พระวิหารวัดอินทรา.....	81
4.4 พระวิหารหน้าพระปรางค์แขก.....	83
4.5 พระวิหารหน้าพระปรางค์สามยอด.....	88
4.6 พระวิหารและพระอุโบสถวัดตองปุ.....	91
4.7 พระอุโบสถวัดเชิงท่า.....	106
4.8 พระอุโบสถวัดบันไดหิน.....	113
4.9 พระวิหารวัดเสาธงทอง.....	117
4.10 พระอุโบสถวัดพรหมมาศ.....	124
4.11 พระวิหารวัดโพธิ์งาม.....	126
บทที่ 5 บทวิเคราะห์ข้อมูล	
5.1 วิเคราะห์ผังบริเวณและผังพื้น.....	132
5.2 วิเคราะห์องค์ประกอบสถาปัตยกรรม.....	140
5.2.1 วิเคราะห์ส่วนฐานอาคาร.....	140
5.2.2 วิเคราะห์ส่วนเรือนของอาคาร.....	143
5.2.3 วิเคราะห์ส่วนยอดของอาคาร.....	150
5.3 วิเคราะห์วัสดุและวิธีการก่อสร้าง.....	152
5.4 วิเคราะห์ส่วนประดับตกแต่งอาคาร.....	156
5.5 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปทรงอาคาร.....	164
บทที่ 6 ภาคการออกแบบ	
6.1 ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งโครงการ.....	168
6.2 ปัญหาและความสำคัญในการปรับปรุงผังบริเวณวัด การออกแบบพระอุโบสถและ อาคารประกอบ.....	178
6.3 แนวความคิดในการปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาธงทอง.....	183
6.4 ผลงานการออกแบบพระอุโบสถและอาคารประกอบ.....	186
รายการอ้างอิง.....	204
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	206

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ใบเสมาแบบทวาราวดี เมืองฟ้าแดดสูงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์..... 18

ภาพที่ 2.2 ใบเสมาแบบอุทองที่ วัดถ้ำเขาวง จังหวัดราชบุรี..... 18

ภาพที่ 2.3 ใบเสมาแบบอุทองวัดบางลี่เจริญธรรม จังหวัดราชบุรี..... 18

ภาพที่ 2.4 ใบเสมาแบบอยุธยาตอนต้นวัดป่าโมก พระนครศรีอยุธยา..... 19

ภาพที่ 2.5 ใบเสมาแบบอยุธยาตอนต้นวัดใหม่ พระนครศรีอยุธยา..... 19

ภาพที่ 2.6 ใบเสมาแบบอยุธยาตอนต้นวัดสามวิหาร พระนครศรีอยุธยา..... 19

ภาพที่ 2.7 ใบเสมาสมัยอยุธยาตอนกลางวัดสนามไชย พระนครศรีอยุธยา 20

ภาพที่ 2.8 ใบเสมาวัดสภสวรรค์สมัยอยุธยาตอนกลาง..... 20

ภาพที่ 2.9 ใบเสมาสมัยอยุธยากลาง รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง..... 20

ภาพที่ 2.10 เสาอายุอยุธยาตอนปลายวัดพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี..... 20

ภาพที่ 2.11 เสาอายุอยุธยาตอนปลายวัดทอง เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร..... 20

ภาพที่ 2.11 เสาอายุอยุธยาตอนปลายวัดกาญจนสิงหาสน์ กรุงเทพมหานคร..... 20

ภาพที่ 2.12 ชุ่มเสมาวัดพระศรีรัตนศาสดาราม กรุงเทพมหานคร..... 21

ภาพที่ 2.13 ชุ่มเสมาทรงมณฑปวัดพระเชตุพนฯ กรุงเทพมหานคร..... 21

ภาพที่ 2.14 ชุ่มเสมาทรงกูป วัดท้อ เพชรบุรี..... 21

ภาพที่ 2.15 ชุ่มเสมาทรงปราสาท วัดพิชัยญาติ กรุงเทพมหานคร..... 21

ภาพที่ 2.16 ชุ่มเสมาทรงเกี้ยวแบบจีน วัดราชโอรส กรุงเทพมหานคร..... 21

ภาพที่ 2.17 ชุ่มเสมาทรงเจดีย์จอมแห วัดราชนันทดา กรุงเทพมหานคร..... 21

ภาพที่ 2.18 ภาพถ่ายด้านหน้าวัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี 22

ภาพที่ 2.19 ช่องเปิดแบบลูกมะหวด บริเวณผนังด้านข้างของพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุ
พระนครศรีอยุธยา..... 23

ภาพที่ 2.20 รูปด้านสันนิษฐานพระอุโบสถวัดพระศรีสรรเพชญ์..... 23

ภาพที่ 2.21 พระเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา..... 24

ภาพที่ 2.22 พระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ พระนครศรีอยุธยา..... 25

ภาพที่ 2.23 พระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ..... 25

ภาพที่ 2.24 พระอุโบสถวัดกษัตริย์าราม พระนครศรีอยุธยา..... 25

ภาพที่ 2.25 ผนังด้านสกัดด้านหน้าพระอุโบสถวัดกุฎีดาว พระนครศรีอยุธยา..... 26

ภาพที่ 2.26 ผนังด้านสกัดด้านหลังพระอุโบสถวัดกุฎีดาว พระนครศรีอยุธยา..... 26

ภาพที่ 2.27 พระอุโบสถวัดมเหยงค์ พระนครศรีอยุธยา..... 27

ภาพที่ 2.28 พระอุโบสถวัดบรมพุทธาราม พระนครศรีอยุธยา.....	27
ภาพที่ 2.29 พระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี.....	27
ภาพที่ 2.30 พระอุโบสถวัดปราสาท จังหวัดเพชรบุรี.....	27
ภาพที่ 2.31 พระอุโบสถวัดชมพูเวก จังหวัดนนทบุรี.....	28
ภาพที่ 2.32 พระอุโบสถวัดยางสุทธาราม กรุงเทพมหานคร.....	28
ภาพที่ 3.1 รฐานพระเจดีย์สมัยทวารวดีวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี.....	30
ภาพที่ 3.2 สิ่งหีบปูนปั้นรอบฐานพระเจดีย์.....	31
ภาพที่ 3.3 เทวสถานปรางค์แขกตั้งอยู่กลางเมืองลพบุรี.....	32
ภาพที่ 3.4 พระปรางค์ 3 ยอด.....	32
ภาพที่ 3.5 พระปรางค์ประธานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	33
ภาพที่ 3.6 พระปรางค์องค์เล็กหน้าวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี.....	33
ภาพที่ 3.7 ลักษณะซุ้มประตูพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	39
ภาพที่ 3.8 ลักษณะหน้าบันซุ้มประตูก่อนการบูรณะปฏิสังขรณ์.....	39
ภาพที่ 3.9 ตึกเลี้ยงรับแขกเมืองในปัจจุบัน.....	40
ภาพที่ 3.10 สระน้ำล้อมรอบอาคาร.....	40
ภาพที่ 3.11 ภาพโดยรวมของตึกพระเจ้าเหา.....	40
ภาพที่ 3.12 ผนังด้านสกัดด้านหน้าตึกพระเจ้าเหา.....	41
ภาพที่ 3.13 ภายในอาคารไม่มีเสาร่วมใน.....	41
ภาพที่ 3.14 การทำซุ้มทรงพนมขนาดเล็ก.....	41
ภาพที่ 3.15 ลักษณะช่องเปิดเป็นซุ้มทรงพนม.....	41
ภาพที่ 3.16 ถนนผ่ากลางแนวอาคารหมู่สี่สองท้องพระคลัง.....	41
ภาพที่ 3.17-3.18 ภาพแสดงการเปรียบเทียบซากอาคารถึงเก็บน้ำในพระราชวังและ อาคารถึงเก็บน้ำบริเวณเทวสถานปรางค์แขก.....	42
ภาพที่ 3.19 ด้านข้างของโรงช้างหลวง.....	42
ภาพที่ 3.20 ซากฐานอาคารของโรงช้างหลวงด้านทิศเหนือ.....	42
ภาพที่ 3.21 พระที่นั่งจันทรพิศาลในปัจจุบัน.....	43
ภาพที่ 3.22 มุขเด็จด้านหน้าพระที่นั่งจันทรพิศาล.....	44
ภาพที่ 3.23 ซุ้มหน้าต่างมุขเด็จพระที่นั่งจันทรพิศาล.....	44
ภาพที่ 3.24 ด้านหน้าพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท.....	45

ภาพที่ 3.25 ชุ่มสีหบัญชรทรงพนมภาในพระที่นั่ง.....	45
ภาพที่ 3.26 หน้าต่างสองชั้นของพระที่นั่งดุสิตสวรรค์ธัญญมหาปราสาท.....	46
ภาพที่ 3.27 ฐานพระที่นั่งสุทธาสูรย์.....	46
ภาพที่ 3.28 เขาหินจำลองตามบันทึกของชาวฝรั่งเศส.....	46
ภาพที่ 3.29 ช่องหน้าต่างทรงพนมของพระที่นั่งทางทิศใต้.....	46
ภาพที่ 3.30 ด้านหน้าของพระที่นั่งไกรสรสีหราช.....	48
ภาพที่ 3.31 ด้านข้างของพระที่นั่งไกรสรสีหราช.....	48
ภาพที่ 3.32 – 3.33 แสดงการเปรียบเทียบมุขเด็จระหว่างพระที่นั่งไกรสรสีหราชและ พระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน.....	49
ภาพที่ 3.34 ชุ่มประตูพระที่นั่งไกรสรสีหราช.....	49
ภาพที่ 3.35 เกยสำหรับเสด็จคานหามด้านหลังพระที่นั่ง.....	49
ภาพที่ 3.36 การตกแต่งชุมหน้าต่างตั้งอยู่บนฐานสิงห์.....	49
ภาพที่ 3.37 ประตูทางเข้าบ้านหลวงรับราชทูต.....	50
ภาพที่ 3.38 รูปด้านหน้าบ้านหลวงรับราชทูต.....	51
ภาพที่ 3.39 การตกแต่งชุมประตูของที่พักราชทูตเป็นแบบ.....	51
ภาพที่ 3.40 ลักษณะชุมหน้าต่างเช่นเดียวกับชุมประตู.....	51
ภาพที่ 3.41 ผนังด้านสกัดด้านหน้าโบสถ์.....	52
ภาพที่ 3.42 ด้านบนของผนังมุขด้านข้างมีช่องแสง.....	52
ภาพที่ 3.43 ชุ่มหน้าต่างโบสถ์คริสต์.....	52
ภาพที่ 3.44 ชุ่มประตูเป็นแบบสถาปัตยกรรมไทย.....	52
ภาพที่ 3.45 ด้านหน้าของบ้านพักเจ้าพระยาวิชาเยนทร์.....	53
ภาพที่ 3.46 ด้านหลังของบ้านพักเจ้าพระยาวิชาเยนทร์.....	53
ภาพที่ 3.47 การทำห้องใต้ดินของบ้านพักเจ้าพระยา.....	53
ภาพที่ 3.48 ร่องรอยของช่องเสียบคานไม้.....	53
ภาพที่ 3.49-3.50-3.51 แสดงการเปรียบเทียบลักษณะชุมประตูหน้าต่าง แบบไทยประเพณีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	55
ภาพที่ 3.52-3.53 แสดงการเปรียบเทียบประตูเมืองแบบเปอร์เซีย.....	66
ภาพที่ 3.54 พระราชวังเฮเซล โซตุน ประเทศอิหร่าน.....	66
ภาพที่ 3.55 พระราชวังอาลี กากู ประเทศอิหร่าน.....	66

ภาพที่ 3.56-3.57 ระเบียบการออกแบบงานสถาปัตยกรรมเปอร์เซีย.....	67
ภาพที่ 3.58 ระเบียบการเปิดช่องแสงภายในพระราชวังเมืองละโว้.....	67
ภาพที่ 3.59 การตกแต่งซุ้มโค้งยอดแหลมแบบเปอร์เซีย.....	67
ภาพที่ 3.60 ห้องดนตรีในพระราชวังอาลี กาทู.....	67
ภาพที่ 3.61 การเรียงอิฐภายในโดมมัสยิดอูเมะ ประเทศอิหร่าน.....	67
ภาพที่ 3.62 พระวิหารภายในวัดเสาชิงช้าในปัจจุบัน.....	68
ภาพที่ 3.63 ตึกโคระซานภายในวัดเสาชิงช้า.....	69
ภาพที่ 3.64 หน้าจั่วตึกโคระซาน.....	69
ภาพที่ 3.65 ฐานตึกโคระซาน.....	69
ภาพที่ 3.66 หน้าต่างทรงพนมตึกโคระซาน.....	70
ภาพที่ 3.67 ตึกปิฎกก่อนได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์.....	70
ภาพที่ 3.68 ตึกปิฎก ภายในวัดเสาชิงช้าปัจจุบัน.....	70
ภาพที่ 4.1 ด้านหน้าพระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	74
ภาพที่ 4.2 องค์พระปรางค์ประธานภายในวัด.....	74
ภาพที่ 4.3 ลักษณะส่วนเรือนของพระวิหาร 9 ห้อง วัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	74
ภาพที่ 4.4 ลักษณะช่องเปิดทรงพนม ของพระวิหาร 9 ห้อง.....	74
ภาพที่ 4.5 ด้านหน้าพระวิหาร มีต้นพระศรีมหาโพธิ์อยู่ในแนวแกน.....	75
ภาพที่ 4.6 ด้านหลังพระวิหารมีพระเจดีย์ขนาดเล็กอยู่ในแนวแกน.....	76
ภาพที่ 4.7 ส่วนหลังคาที่ได้รับการบูรณะปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ยังสามารถศึกษารูปแบบ บัวปลายเสาได้.....	77
ภาพที่ 4.8 ภาพถ่ายด้านทิศตะวันตกของวัดนครโกษา.....	78
ภาพที่ 4.9 องค์ปรางค์ด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของฐานพระเจดีย์ สร้างขึ้นในสมัยก่อน กรุงศรีอยุธยา.....	78
ภาพที่ 4.10 ด้านหน้าพระวิหารที่ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของฐานพระเจดีย์.....	79
ภาพที่ 4.11 ด้านหน้าพระวิหารวัดอินทรา.....	81
ภาพที่ 4.12 ภาพรวมของพระวิหารวัดอินทราในปัจจุบัน.....	82
ภาพที่ 4.13 พระวิหารตั้งอยู่ทางด้านซ้ายมือขององค์ปรางค์.....	84
ภาพที่ 4.14 ผนังด้านสกัดด้านทิศตะวันออกของพระวิหาร.....	85

ภาพที่ 4.15 พระวิหารตั้งอยู่ด้านหน้าองค์ปราสาทหันหน้าไปทางทิศตะวันออก.....	90
ภาพที่ 4.16 ชุ่มประตูทางเข้าเป็นชุมโค้งแบบต่างประเทศ.....	90
ภาพที่ 4.17 ทศนิยมภาพโดยรวมของพระอุโบสถ.....	92
ภาพที่ 4.18 ด้านหน้าพระอุโบสถวัดตองปุ.....	92
ภาพที่ 4.19 ลักษณะทั่วไปของพระวิหารหมายเลข 1.....	96
ภาพที่ 4.20 ชุ่มประตูแบบโค้งครึ่งวงกลมตกแต่งด้วยชุ่มบันแถลง.....	96
ภาพที่ 4.21 ด้านข้างพระวิหารหมายเลข 2.....	101
ภาพที่ 4.22 ชุ่มหน้าต่างรวมถึงกรอบเขตหน้าต่างเป็นทรงพนม.....	101
ภาพที่ 4.23 ผนังด้านสกัดและกระจังปูนปั้นประดับหน้าบัน.....	101
ภาพที่ 4.24 ผนังด้านสกัดทิศตะวันตกสามารถนำมาช่วยในการสันนิษฐาน รูปแบบพระวิหารในอดีต.....	102
ภาพที่ 4.25-4.26 ลักษณะห่อพระทรงตึกที่ยังสมบูรณ์อยู่.....	105
ภาพที่ 4.27 เขตพุทธาวาสวัดเชิงท่า ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว.....	106
ภาพที่ 4.28 พระเจดีย์ทรงกลมตั้งอยู่ทางด้านหลัง.....	107
ภาพที่ 4.29 พระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมขนาดเล็ก ตั้งอยู่ที่มุมทั้งสองข้างของกำแพงแก้ว.....	107
ภาพที่ 4.30 ผนังด้านสกัดทางทิศใต้ของพระอุโบสถ.....	110
ภาพที่ 4.31 ฐานอาคารเป็นแบบฐานอาคารทรงตึก.....	112
ภาพที่ 4.32 บั้วปลายเสามุขหน้าเป็นบัวกลีบยาวซ้อนกัน 4 ชั้น.....	112
ภาพที่ 4.33 ภาพถ่ายพระอุโบสถวัดบันไดหินก่อนที่จะทำการบูรณะ.....	115
ภาพที่ 4.34 สภาพพระอุโบสถวัดบันไดหินในปัจจุบัน.....	115
ภาพที่ 4.35 ลักษณะบัวปลายเสากลีบยาวที่ยังสามารถทำการศึกษาได้.....	115
ภาพที่ 4.36 พระอุโบสถวัดเสาชิงช้าในปัจจุบัน.....	118
ภาพที่ 4.37 พระวิหารวัดเสาชิงช้าในปัจจุบัน.....	119
ภาพที่ 4.38 พระพุทธรูปประธานภายในพระวิหารในสภาพปัจจุบัน.....	121
ภาพที่ 4.39 ด้านหน้าพระอุโบสถ จะเห็นว่าเป็นอาคารทรงเครื่องก่อ.....	125
ภาพที่ 4.40 ด้านหน้าพระอุโบสถเป็นพระเจดีย์แปดเหลี่ยม.....	125
ภาพที่ 4.41 ลวดลายปูนปั้นประดับหน้าบันของพระอุโบสถวัดพรหมมาศ.....	126
ภาพที่ 4.42 ทศนิยมภาพโดยรวมของพระวิหารวัดโพธิ์งาม.....	127
ภาพที่ 4.43 ด้านหน้าของพระวิหารทางด้านทิศเหนือ.....	128
ภาพที่ 4.44 ฐานบัวอกไก่ของพระวิหาร.....	128

หน้า

ภาพที่ 4.45 ลักษณะบัวปลายเสาเป็นบัวกลีบยาว.....	129
ภาพที่ 4.46 พระวิหารด้านทิศตะวันตก เป็นอาคารทรงเครื่องก่อแบบตะวันตก.....	129
ภาพที่ 4.47 พระเจดีย์เหลี่ยมย่อมุมแบบอยุธยาปลายตั้งอยู่ระหว่างพระวิหารทั้งสองหลัง...	129
ภาพที่ 5.1 ภาพเขียนผนังบริเวณของนายแพทย์แคมป์เฟอร์	134
ภาพที่ 5.2 พระเจดีย์วัดพรหมมาศ.....	135
ภาพที่ 5.3 สุสานพระวิหารวัดอินทรา.....	140
ภาพที่ 5.4 สุสานพระที่นั่งจักรพรรดิพิมล ในพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	141
ภาพที่ 5.5 สุสานพระวิหารวัดพระศรีมหาธาตุ ลพบุรี.....	141
ภาพที่ 5.6 สุสานพระวิหารภายในวัดมหาธาตุ ลพบุรี.....	142
ภาพที่ 5.7 สุสานพระวิหารหน้าองค์ปราสาทแขก.....	142
ภาพที่ 5.8 ช่องเปิดแบบลูกกรง พระวิหารวัดนครโกษา จังหวัดลพบุรี.....	145
ภาพที่ 5.9 ช่องเปิดแบบลูกกรง พระวิหารวัดอินทรา จังหวัดลพบุรี.....	145
ภาพที่ 5.10 ชุ่มประตูทรงพนมที่พระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	147
ภาพที่ 5.11 ชุ่มหน้าต่างทรงพนมที่พระวิหารวัดตองปุ.....	147
ภาพที่ 5.12 ชุ่มหน้าต่างทรงพนมของพระวิหารวัดบันไดหิน.....	148
ภาพที่ 5.13 ชุ่มโค้งครึ่งวงกลม พระวิหารหน้าพระปราสาทสามยอด.....	148
ภาพที่ 5.14 ชุ่มโค้งครึ่งวงกลม พระวิหารในวัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	148
ภาพที่ 5.15 ชุ่มทรงพนมภายในพระวิหารหน้าองค์ปราสาทแขก.....	149
ภาพที่ 5.16 ชุ่มทรงพนมภายในบริเวณผนังด้านข้างของพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	149
ภาพที่ 5.17 ชุ่มทรงพนมขนาดเล็กภายในพระอุโบสถวัดบันไดหิน.....	149
ภาพที่ 5.18 ระเบียบการเจาะช่องทรงพนมหลายขนาดบริเวณผนังด้านสกัด ของพระอุโบสถวัดปิ่น จังหวัดลพบุรี.....	149
ภาพที่ 5.19 ผนังด้านสกัดพระวิหารหมายเลข 1 วัดตองปุ.....	152
ภาพที่ 5.20 ผนังด้านสกัดพระวิหารหน้าองค์ปราสาทแขก.....	152
ภาพที่ 5.21 การปิดฝาเพดานเหนือช่อโทที่พระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	154
ภาพที่ 5.22 การเปิดฝาเพดานแสดงโครงประตูด้านบน.....	154
ภาพที่ 5.23 ด้านหน้าพระอุโบสถวัดหลวง จังหวัดอ่างทอง.....	155
ภาพที่ 5.24 การก่ออิฐโค้งแบบ saracenic arch.....	156
ภาพที่ 5.25 การก่ออิฐโค้งแบบ saracenic ที่วิหารร้างข้างวัดมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	156
ภาพที่ 5.26 การก่อโค้งแบบซ้อนเหลื่อมพระอุโบสถวัดปิ่น.....	156

ภาพที่ 5.27 เปรียบเทียบลวดลายหน้าบันอาคารทรงตึกที่วัดตะเว็ด พระนครศรีอยุธยา กับ ลวดลายก้านขดแบบตะวันตก.....	157
ภาพที่ 5.28 หน้าบันพระอุโบสถวัดยางสุทธาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	158
ภาพที่ 5.29 หน้าบันพระอุโบสถวัดครุฑาราม พระนครศรีอยุธยา.....	158
ภาพที่ 5.30 หน้าบันพระอุโบสถหลังเก่าวัดหลวง จังหวัดอ่างทอง.....	158
ภาพที่ 5.31 ลวดลายต้นไม้แห่งชีวิต เป็นที่นิยมใช้กันบนผืนพรมของชาวเปอร์เซีย.....	159
ภาพที่ 5.32 กระจิ่งปูนปั้นบนหน้ากระดานฐานพระ พระวิหารวัดตองปุ.....	160
ภาพที่ 5.33 แนวของกระจิ่งปูนปั้น หน้าบันพระวิหารหน้าองค์ปราสาท.....	160
ภาพที่ 5.34-35-36 บัวปลายเสาพระอุโบสถวัดบันไดหินและพระวิหารอีก 2 หลัง ในวัดมหาธาตุจังหวัดลพบุรี.....	162
ภาพที่ 5.37 พระประธานในพระอุโบสถวัดกลาง(วัดร้าง) อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี.....	163
ภาพที่ 5.38 ภาพเขียนพระพุทธรูปสมณโคดม ในจดหมายเหตุลาลูแบร์.....	164
ภาพที่ 5.39 พระอุโบสถวัดตูมพระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.40 พระอุโบสถวัดครุฑาราม พระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.41 พระอุโบสถวัดตึกพระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.42 พระอุโบสถวัดธรรมาราม พระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.42 ลวดลายต้นไม้ปูนปั้นประดับงานขามกระเบื้อง บริเวณหน้าบัน พระอุโบสถวัดธรรมารามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	166
ภาพที่ 5.43 พระอุโบสถวัดชมพูเวก จังหวัดนนทบุรี.....	167
ภาพที่ 5.44 พระอุโบสถวัดยางสุทธาราม เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	167
ภาพที่ 5.45 พระอุโบสถวัดสิงห์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	167
ภาพที่ 5.45 พระอุโบสถวัดกาญจนสิงหาสน์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	167
ภาพที่ 6.1 พระอุโบสถวัดเสาชิงช้า.....	174
ภาพที่ 6.2 ลักษณะของพระอุโบสถวัดเสาชิงช้า ในปัจจุบัน.....	174
ภาพที่ 6.3 องค์ประกอบของพระอุโบสถวัดเสาชิงช้า.....	174
ภาพที่ 6.4 ภาพพระประธานในพระอุโบสถวัดเสาชิงช้า.....	175
ภาพที่ 6.5-6.6 แสดงการเปรียบเทียบพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	175
ภาพที่ 6.7 หลวงพ่อโต พระประธานในพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	176
ภาพที่ 6.8 พระเจดีย์ใหญ่ในวัดเสาชิงช้า.....	177
ภาพที่ 6.9 ตึกโคระชาน.....	177

ภาพที่ 6.10 ตึกปิจุ.....	177
ภาพที่ 6.11 หอระฆังก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น.....	178
ภาพที่ 6.12 สภาพทั่วไปของหมู่กุฏิสงฆ์คณะได้ในปัจจุบัน.....	179
ภาพที่ 6.13 ลักษณะสถาปัตยกรรมพระอุโบสถวัดเสารังทอง.....	182
ภาพที่ 6.14 การประดับชும்หน้าต่างพระอุโบสถวัดเสารังทอง.....	182
ภาพที่ 6.15 ลักษณะสีและสัดส่วนขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมไทย ของพระอุโบสถวัดเสารังทอง.....	182
ภาพที่ 6.16 ลักษณะเรือนธาตุแบบสถาปัตยกรรมขอม.....	191
ภาพที่ 6.17 ชும்พระพุทธรูปแบบลพบุรี วัดเบญจฯ กรุงเทพมหานคร.....	192
ภาพที่ 6.18 ชุ้มจรรนำ รอบพระเจดีย์วัดเสารังทองจังหวัดลพบุรี.....	192

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนผัง

หน้า

แผนผังที่ 2.1	ผังวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ. ลพบุรี.....	22
แผนผังที่ 2.2	ผังวัดมหาธาตุ พระนครศรีอยุธยา.....	22
แผนผังที่ 2.3	ผังวัดพุทธไสสวรรคย์ พระนครศรีอยุธยา.....	22
แผนผังที่ 2.4	ผังวัดพระศรีสรรเพชญ์ สมัยอยุธยากลาง.....	24
แผนผังที่ 3.1	แสดงที่ตั้งกลุ่มชุมชนบริเวณเมืองลพบุรี.....	29
แผนผังที่ 3.2	แสดงศูนย์กลางเมืองลพบุรี.....	35
แผนผังที่ 3.3	แสดงแผนผังเมืองลพบุรี.....	36
แผนผังที่ 3.4	ผังพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	38
แผนผังที่ 3.5	ผังบริเวณบ้านหลวงรับราชทูต.....	50
แผนผังที่ 4.1	ผังบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	72
แผนผังที่ 4.2	แสดงตำแหน่งของพระวิหารขนาดเล็ก.....	75
แผนผังที่ 4.3	ผังบริเวณวัดนครโกษา.....	79
แผนผังที่ 4.4	ผังวัดอินทรา.....	81
แผนผังที่ 4.5	ผังบริเวณของเทวสถานปรางค์แขก.....	83
แผนผังที่ 4.6	ผังบริเวณพระปรางค์สามยอดและพระวิหาร.....	88
แผนผังที่ 4.7	ผังบริเวณวัดตองปุ.....	91
แผนผังที่ 4.8	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดเชิงท่า.....	106
แผนผังที่ 4.9	ผังบริเวณวัดบันไดหิน.....	113
แผนผังที่ 4.10	ผังบริเวณวัดเสาธงทอง.....	117
แผนผังที่ 4.11	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดพรหมมาศ.....	124
แผนผังที่ 4.12	ผังบริเวณเขตพุทธาวาสวัดโพธิ์งาม.....	127
แผนผังที่ 5.1	ผังบริเวณวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี.....	133
แผนผังที่ 5.2	ผังบริเวณวัดนครโกษา.....	133
แผนผังที่ 5.3	ผังบริเวณเทวสถานปรางค์แขก.....	134
แผนผังที่ 5.4	ผังบริเวณเขตพระปรางค์ 3 ยอด.....	134
แผนผังที่ 5.5	ผังบริเวณวัดตองปุ.....	135
แผนผังที่ 5.6	ผังบริเวณวัดโพธิ์งาม.....	135
แผนผังที่ 5.7	ผังเขตพุทธาวาสวัดพรหมมาศ.....	135

แผนผังที่ 6.1 แสดงที่ตั้งของวัดเสาชิงช้า.....	172
แผนผังที่ 6.2 ผังบริเวณวัดเสาชิงช้า.....	173
แผนผังที่ 6.3 ผังบริเวณวัดเสาชิงช้า.....	179
แผนผังที่ 6.4 ผังบริเวณวัดเสาชิงช้า.....	183
แผนผังที่ 6.5 แนวทางการปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาชิงช้า.....	183
แผนผังที่ 6.6 แบบปรับปรุงผังบริเวณวัดเสาชิงช้า.....	185

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.1	ตารางแสดงถึงลักษณะของอาคารพักอาศัย ในช่วงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	54
ตารางที่ 3.2	ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเปอร์เซีย.....	56
ตารางที่ 3.3	ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโปรตุเกส.....	57
ตารางที่ 3.4	ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฮอลันดา.....	58
ตารางที่ 3.5	ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับอังกฤษ.....	58
ตารางที่ 3.6	ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส.....	59
ตารางที่ 3.7	แสดงลำดับตำแหน่งสมุหเสนาบดีในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	65
ตารางที่ 4.1	แสดงลักษณะอาคารพระอุโบสถและพระวิหารในเขตเมืองลพบุรี.....	130
ตารางที่ 5.1	แสดงการเปรียบเทียบรูปแบบผังพื้นพระวิหาร-พระอุโบสถ แบบไม่มีเสาร่วมในอาคาร.....	137
ตารางที่ 5.2	เปรียบเทียบฐานพระวิหารที่สร้างมาก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	140
ตารางที่ 5.3	เปรียบเทียบฐานแบบบัวถลาสำหรับอาคารที่มีระดับพื้นภายในไม่สูงมาก ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	142
ตารางที่ 5.4	เปรียบเทียบฐานแบบฐานบัวบัว 1 ชุด ก่อนจะเป็นบัวถลาหรือบัวคว่ำ สำหรับอาคารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	142
ตารางที่ 5.5	เปรียบเทียบลักษณะอาคารทรงตึก แบบสถาปัตยกรรมพระราชนิยม ในสมเด็จพระนารายณ์.....	143
ตารางที่ 5.6	เปรียบเทียบลักษณะอาคารพระวิหารและพระอุโบสถแบบทรงไทย ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	145
ตารางที่ 5.7	แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนและองค์ประกอบของส่วนบนด้านสกัด ของอาคารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	151
ตารางที่ 5.8	แสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างหลังคาแบบโครงประดู่และแบบจันทัน ของอาคารในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	153

ตารางที่ 5.9 เปรียบเทียบการใช้วัสดุภายในรูปต้นไม้ กับอาคารทรงเครื่อง
 ก่อในบริเวณอื่นๆ นอกเหนือจากเขตเมืองลพบุรี.....160

ตารางที่ 5.10 เปรียบเทียบลักษณะต่างๆ ของบัวปลายเสาปูนปั้นของอาคารในเขตเมือง
 ลพบุรี..... 161

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพลายเส้น

หน้า

ภาพลายเส้นที่ 2.1 ผังพื้นพระอุโบสถแบบมหาอุด.....	12
ภาพลายเส้นที่ 2.2 ผังพื้นพระอุโบสถแบบทรงโรง.....	12
ภาพลายเส้นที่ 2.3 ผังพื้นแบบทรงโรงมีเสาร่วมใน.....	13
ภาพลายเส้นที่ 2.4 อาคารทรงเครื่องก่อ.....	13
ภาพลายเส้นที่ 2.5 แบบมีหลังคา 3 ตับไม้ลดชั้นหลังคา.....	13
ภาพลายเส้นที่ 2.6 หลังคาแบบมีชั้นลด มีปีกนกด้านสกัด มีกันสาดรอบอาคาร.....	13
ภาพลายเส้นที่ 2.7 ผังพื้นพระอุโบสถแบบทรงโรงมีมุขหน้า-หลัง.....	14
ภาพลายเส้นที่ 2.8 รูปทรงอาคารแบบมีมุขหน้า-หลัง.....	14
ภาพลายเส้นที่ 2.9 ผังพื้นแบบมีมุขหน้า – หลัง มีพระระเบียงรอบ.....	14
ภาพลายเส้นที่ 2.10 รูปทรงอาคารแบบมีมุขหน้า – หลังมีพระระเบียงรอบ.....	15
ภาพลายเส้นที่ 2.11 รูปทรงอาคารแบบมีพระระเบียงรอบไม่มีเสาพระระเบียง.....	15
ภาพลายเส้นที่ 2.12 ผังพื้นพระอุโบสถแบบมีมุขเด็จหน้า-หลัง.....	15
ภาพลายเส้นที่ 2.13 รูปทรงอาคารแบบมีมุขเด็จหน้า-หลัง.....	15
ภาพลายเส้นที่ 2.14 เสา 3 จุดแบบกงฉาก.....	16
ภาพลายเส้นที่ 2.15 เสา 3 จุดแบบกงฉากเดี่ยว.....	16
ภาพลายเส้นที่ 2.16 การกำหนดตำแหน่งเสา 4 จุด.....	17
ภาพลายเส้นที่ 2.17 การกำหนดตำแหน่งเสา 6 จุด.....	17
ภาพลายเส้นที่ 2.18 การกำหนดตำแหน่งเสาแบบ 8 จุด.....	17
ภาพลายเส้นที่ 3.1 ภาพสันนิษฐานซุ้มประตูจากภาพถ่ายก่อนการบูรณะ.....	39
ภาพลายเส้นที่ 4.1 ผังพื้นพระวิหารขนาด 9 ห้อง ที่สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์.....	73
ภาพลายเส้นที่ 4.2 แบบขยายฐานพระวิหาร.....	73
ภาพลายเส้นที่ 4.3 ผังพื้นพระวิหารเล็กในวัดพระธาตุ.....	76
ภาพลายเส้นที่ 4.4 แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระวิหาร.....	76
ภาพลายเส้นที่ 4.5 แบบรังวัดรูปด้านข้างพระวิหาร.....	77
ภาพลายเส้นที่ 4.6 แบบรังวัดขยายบัวปลายเสาพระวิหาร.....	77
ภาพลายเส้นที่ 4.7 ผังพื้นพระวิหารวัดนครโกษา.....	80
ภาพลายเส้นที่ 4.8 แบบขยายฐานพระวิหารวัดนครโกษา.....	80
ภาพลายเส้นที่ 4.9 ผังพื้นพระวิหารวัดอินทรา.....	81
ภาพลายเส้นที่ 4.10 แบบขยายฐานพระวิหาร.....	82

ภาพลายเส้นที่ 4.11	ผังพื้นองค์ปราสาทและพระวิหาร.....	84
ภาพลายเส้นที่ 4.12	ผังพื้นพระวิหารหน้าองค์ปราสาท.....	85
ภาพลายเส้นที่ 4.13	ประตูพระนารายณ์ราชนิเวศน์.....	86
ภาพลายเส้นที่ 4.14	ภาพรังวัดโบราณสถานพระวิหารปราสาทในปัจจุบัน.....	86
ภาพลายเส้นที่ 4.15	ภาพสันนิษฐานโบราณสถานพระวิหารปราสาท.....	86
ภาพลายเส้นที่ 4.16	แบบรังวัดรูปด้านข้างพระวิหารหน้าปราสาท.....	87
ภาพลายเส้นที่ 4.17	แบบสันนิษฐานรูปด้านข้างพระวิหารหน้าปราสาท.....	87
ภาพลายเส้นที่ 4.19	ผังพื้นพระวิหารและองค์พระปราสาท 3 ยอด.....	89
ภาพลายเส้นที่ 4.20	แบบขยายฐานพระวิหารหน้าองค์ พระปราสาทสามยอด.....	89
ภาพลายเส้นที่ 4.21	ผังพื้นพระอุโบสถวัดตองปุ.....	93
ภาพลายเส้นที่ 4.22	แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระอุโบสถวัดตองปุ.....	94
ภาพลายเส้นที่ 4.23	แบบรังวัดรูปด้านข้างพระอุโบสถวัดตองปุ.....	95
ภาพลายเส้นที่ 4.24	แบบรังวัดแสดงรูปตัดโครงสร้างของพระอุโบสถ.....	95
ภาพลายเส้นที่ 4.25	ผังพื้นพระวิหารหมายเลข 1.....	97
ภาพลายเส้นที่ 4.26	แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระวิหารหมายเลข 1.....	98
ภาพลายเส้นที่ 4.27	แบบรังวัดรูปด้านข้างพระวิหารหมายเลข 1.....	99
ภาพลายเส้นที่ 4.28	แบบรังวัดผังพื้นพระวิหารหมายเลข 2 วัดตองปุ.....	100
ภาพลายเส้นที่ 4.29	แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระวิหารวัดตองปุ.....	102
ภาพลายเส้นที่ 4.30	แบบสันนิษฐานรูปด้านหน้าพระวิหารหมายเลข 2 วัดตองปุ.....	103
ภาพลายเส้นที่ 4.31	แบบสันนิษฐานรูปด้านข้างพระวิหารหมายเลข 2 วัดตองปุ.....	104
ภาพลายเส้นที่ 4.32	แบบรังวัดรูปด้านหน้าของหอพระ.....	105
ภาพลายเส้นที่ 4.33	แบบรังวัดรูปด้านข้างของหอพระ.....	105
ภาพลายเส้นที่ 4.34	แบบรังวัดผังพื้นพระอุโบสถวัดเชิงท่า เป็นพระอุโบสถแบบมีมุขหน้า... 108	
ภาพลายเส้นที่ 4.35	แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระอุโบสถวัดเชิงท่า.....	109
ภาพลายเส้นที่ 4.36	แบบรังวัดรูปด้านหลังพระอุโบสถวัดเชิงท่า.....	110
ภาพลายเส้นที่ 4.37	รูปด้านข้างพระอุโบสถวัดเชิงท่า.....	111
ภาพลายเส้นที่ 4.38	รูปตัดแสดงโครงสร้างภายในพระอุโบสถ.....	112
ภาพลายเส้นที่ 4.39	แบบรังวัดผังพื้นพระอุโบสถวัดบันไดหิน.....	114
ภาพลายเส้นที่ 4.40	แบบรังวัดรูปด้านหน้าพระอุโบสถวัดบันไดหินในปัจจุบัน.....	116
ภาพลายเส้นที่ 4.41	รูปด้านหน้าพระวิหารหมายเลข 2 วัดตองปุ.....	116

ภาพลายเส้นที่ 4.42 แบบสันนิษฐานรูปด้านหน้าพระอุโบสถวัดบันไดหิน.....	116
ภาพลายเส้นที่ 4.43 แบบรังวัดผังพื้นพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	120
ภาพลายเส้นที่ 4.44 แบบรังวัดรูปตัดแสดงโครงสร้างภายในพระวิหาร.....	121
ภาพลายเส้นที่ 4.45 แบบรังวัดแสดงรูปด้านด้านหน้าพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	122
ภาพลายเส้นที่ 4.46 แบบรังวัดรูปด้านด้านข้างพระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	123
ภาพลายเส้นที่ 4.47 แบบขยายฐานพระอุโบสถวัดพรหมมาศ.....	124
ภาพลายเส้นที่ 4.48 แบบรังวัดขยายฐานพระวิหารวัดโพธิ์งาม.....	128
ภาพลายเส้นที่ 4.49 แบบขยาย บั้วปลายเสาพระวิหารวัดโพธิ์งาม.....	129
ภาพลายเส้นที่ 5.1 ผังพื้นพระวิหารวัดนครโกษา.....	136
ภาพลายเส้นที่ 5.2 ผังพื้นพระวิหารวัดอินทรา.....	136
ภาพลายเส้นที่ 5.3 ผังพื้นพระวิหารวัดมหาธาตุ ลพบุรี.....	136
ภาพลายเส้นที่ 5.4 แสดงลักษณะการใช้เส้นโค้งและจุดศูนย์กลางของเส้นโค้ง ในศิลปกรรมเปอร์เซีย.....	146
ภาพลายเส้นที่ 5.5 ซุ้มประตูและหน้าต่างทรงพนม พระวิหารวัดเสาชิงช้า.....	147
ภาพลายเส้นที่ 5.6 ซุ้มประตูและหน้าต่างทรงพนม พระวิหารวัดตองปุ.....	147
ภาพลายเส้นที่ 5.7 ซุ้มประตูและหน้าต่างทรงพนม พระอุโบสถวัดบันไดหิน.....	148
ภาพลายเส้นที่ 5.8 ซุ้มหน้าต่างแบบสถาปัตยกรรมไทยที่พระอุโบสถวัดตองปุ.....	150
ภาพลายเส้นที่ 5.6 แบบรังวัดรูปตัดแสดงโครงสร้างหลังคาอาคารทรงเครื่องก่อ แบบหลังคาตึบเดี่ยว.....	155
ภาพลายเส้นที่ 5.9 หน้าบันวัดยางสุทธารามเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร.....	188
ภาพลายเส้นที่ 5.10 หน้าบันวัดครุฑารามจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.....	158
ภาพลายเส้นที่ 5.11 การพัฒนารูปทรงของอาคารทรงเครื่องก่อเป็นแบบมีหลังคา จันทับทางด้านหน้า.....	165
ภาพลายเส้นที่ 5.12 อาคารทรงตึกแบบมีหลังคากันสาดรอบอาคารและมีจันทับ.....	167
ภาพลายเส้นที่ 6.1 อาคารทรงเครื่องก่อ.....	186
ภาพลายเส้นที่ 6.2 อาคารทรงเครื่องก่อมีหลังคาจันทับ.....	186
ภาพลายเส้นที่ 6.3 อาคารทรงเครื่องก่อมีหลังคากันสาด.....	186
ภาพลายเส้นที่ 6.4 อาคารทรงเครื่องก่อมีหลังคากันสาดและจันทับ.....	186
ภาพลายเส้นที่ 6.5 ผังพื้นพระอุโบสถวัดเสาชิงช้า.....	187
ภาพลายเส้นที่ 6.6 รูปด้านทิศตะวันออกพระอุโบสถ.....	188

ภาพลายเส้นที่ 6.7 รูปด้านทิศเหนือพระอุโบสถ.....	189
ภาพลายเส้นที่ 6.8 รูปด้านทิศตะวันตกพระอุโบสถ.....	190
ภาพลายเส้นที่ 6.9 แบบขยายฐานพระอุโบสถ.....	192
ภาพลายเส้นที่ 6.10 รูปตัดตามขวางพระอุโบสถ.....	193
ภาพลายเส้นที่ 6.11 รูปตัดตามขวางพระอุโบสถ.....	194
ภาพลายเส้นที่ 6.12 แบบขยายหน้าบันมุขหน้า.....	195
ภาพลายเส้นที่ 6.13 แบบขยายหน้าบันมุขตะวันออก.....	195
ภาพลายเส้นที่ 6.14 แบบขยายหน้าบันมุขตะวันตก.....	196
ภาพลายเส้นที่ 6.15 แบบขยายประตูทางเข้าพระอุโบสถ.....	197
ภาพลายเส้นที่ 6.16 ชุ่มน้ำต่างแบบสมเด็จพระนารายณ์.....	197
ภาพลายเส้นที่ 6.17 ลวดลายบานประตูพระอุโบสถ.....	197
ภาพลายเส้นที่ 6.18 แบบขยายบานหน้าต่าง.....	198
ภาพลายเส้นที่ 6.19 แบบขยายองค์พระประธาน.....	199
ภาพลายเส้นที่ 6.20 แบบขยายลวดลายช่อและดาวเพดาน.....	200
ภาพลายเส้นที่ 6.21 รูปด้านหน้าศาลาราย.....	201
ภาพลายเส้นที่ 6.22 รูปด้านข้างศาลาราย.....	201
ภาพลายเส้นที่ 6.23 รูปด้านรวมเขตพุทธาวาสวัดเสาชิงช้า.....	202
ภาพลายเส้นที่ 6.24 ทศนียภาพเขตพุทธาวาสวัดเสาชิงช้า.....	203

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ นิสิตขอแสดงความขอบพระคุณคณะอาจารย์ในสาขาวิชา
สถาปัตยกรรมไทยทุกท่าน อาจารย์ที่ปรึกษาของศาสตราจารย์ ภิญโญ สุวรรณคีรี อาจารย์ที่ปรึกษา
ร่วมอาจารย์เผ่า สุวรรณศักดิ์ศรี คณะกรรมการ ศาสตราจารย์หม่อมราชวงศ์ แฉ่งน้อย ศักดิ์ศรี
อาจารย์นาวาอากาศเอก อาวุธ เงินชูกลิ่น ขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่ช่วยดูแลผลงานของนิสิตมา
เป็นลำดับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรชัย เลหาชัย ประธานกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

อาจารย์ประจำ แสงสายัณห์ อาจารย์พงศกร ยิ้มสวัสดิ์ ขอบพระคุณสำหรับการเอาใจใส่ใน
ตัวนิสิตตลอดเวลาที่ทำการศึกษา

ขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบัง คุณอดิเรก ตันนี คุณทรงศักดิ์ ชิวพูนผล คุณปิติชนัน รุ่งอินทร์ คุณธีรชัย ลีสุร
พลานนท์ คุณปราโมทย์ แซ่ตั้ง และอีกหลายท่านที่มีได้เอื้อนนาม

ขอบคุณพี่ณสันต์ เทพรัตน์ เพื่อนร่วมรุ่นคุณสมโชค สิ้นบุญกุล กับความร่วมมือในการทำ
วิทยานิพนธ์

และที่สำคัญที่สุดขอขอบพระคุณกำลังใจและกำลังใจทรัพย์ จากคุณแม่เซาวณี พินิจจันทร์ คุณ
แม่กิมหลี่ พิมพ์โพธิ์ ร้อยโท รวี พินิจจันทร์ ทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงลงได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย